

ETTERORD.

I det foregående har jeg foretatt en forholdsvis kortfattet fremstilling av Steiners liv og filosofi. Fremstillingen er full av forenklinger og utslettelser. Mange hendelser fra Steiners biografi er utsatt. Det samme gjelder elementer fra filosofien hans. Kanskje fremstillingen av Steiners filosofi dermed er blitt for enkel. Jeg skylder kanskje leserne å gjøre oppmerksom på at Steiners tekster inneholder en del argumentasjonsmessige finesser og en del innsikter som er blitt ofret for enkelhetens skyld.

Underveis i fremstillingen har jeg kort skissert Steiners forhold til enkelte tenkere før ham, og i hans egen samtid. Stort sett har jeg vært lojal mot Steiners egen fremstilling av forholdene. Bare i enkelte tilfeller har jeg forsøkt å heve meg over Steiners eget ståsted og forsøkt meg på en selvstendig vurdering.

Steiner selv understreker gjentatte ganger at alt han sier bygger på hans egen erfaring. Utvendig sett kan det se ut som om han skifter standpunkt. Av og til kan han fremstå som Goethetilhenger, i neste øyeblikk som Nietzschetilhenger og siden som mystiker. Men de forskjellige standpunktene er likevel ikke annet enn stadier på hans egen erfarings vei, hevder han. Det er hans egne erfaringer og hans egen tenkning som hele tiden danner kjernen i alt han sier.

Denne holdningen hos Steiner er i full overensstemmelse med synet hans på hva erkjennelse er. I følge Steiner er all virkelig tenkning en personlig handling, selv om det som tenkes er identisk med det andre har tenkt tidligere. Steiner kan derfor tillate seg å påstå at den erkjennelsesteorien han presenterer bygger på hans egen erfaring og hans egen tenkning, samtidig som den har viktige felles trekk med tanker som han finner hos Goethe.

En mer aggressiv analyse av Steiners tekster ville kanskje ha kunnet vise at Steiner er mer avhengig av andre tenkere enn han selv er klar over. Moderne språkteori legger stor vekt på språkets betydning for erkjennelsen. Vi er tvunget til å tenke ved hjelp av de ord og begreper som allerede finnes i språket, hevdes det. Vår egen tenkning kan aldri bli annet enn variasjoner over de temaer som allerede finnes formulert i den språklige tradisjonen hevdes det videre.

Moderne språkteori bør ikke oppfattes slik at all filosofisk nytenkning er umulig. Men den sier noe om hvor vanskelig all nytenkning er, og hvor lett det er å forfalle til reproduksjon av filosofiske klisjeer. Slik må det kanskje bli for den som er

henvist til å benytte seg av et språk som allerede ligger fullt ferdig utformet.

Hvordan skal vi da greie å si noe nytt? Hvis vi skal ta Steiner på alvor, holdt han i hele oppveksten nesten på å bli sprengt av opplevelser som han ikke fant plass til på noen måte innenfor det verdensbildet eller det språket han var omgitt av. Allerede i 20-års alderen klager Steiner over språkets begrensninger i et brev til en kamerat.

"Det fatale er at man er avhengig av det vanlige språket også når man skal skrive ned de høyeste sannheter. Dette språket inneholder for det meste ord som betegner sansbare gjenstander, og folk får ingen anelse om hva man prøver å si." [Steiner 1985:30.]

Steiner forsøkte å etablere et gjennomført seriøst forhold til sine indre opplevelser. Allerede i de filosofiske skriftene hans finner vi en slik holdning. Indre opplevelsene er noe mer enn personlige, psykologiske prosesser slik Steiner ser det. I første omgang nevner han tenkningen som eksempel på en åndelig, overindividuell prosess. Siden forsøker han å beskrive signaler fra det han kaller en oversanselig virkelighet.

Her skiller Steiners tenkning seg radikalt fra psykoanalysens begrepsunivers, som vokste frem omtrent på samme tid. Psykoanalysens interesse for sjelelige fenomener innebar riktig nok en utvidelse av 1800-tallets verdensbilde. Men psykoanalysen beveger seg aldri riktig utenfor kroppens grenser. Bevisstheten tolkes, innen psykoanalysen, som noe som oppstår i møtet mellom kroppens begjær og den fysiske omverdenen. Uregelmessige psykiske fenomener tolkes som signaler kroppens kjelleretasje.

Steiners tenkning behøver ikke å oppfattes som noe som står i motsetning til psykoanalysens verdensbilde. Slik jeg ser det, er det plass til psykoanalysens teori innenfor det verdensbildet som Steiner skisserer. Steiners interesse er likevel koncentrert om noe annet enn psykoanalytikernes. Han er ikke først og fremst opptatt av den psykiske støyen som måtte stamme fra kroppens undertrykte behov. Midt inne i støyen fra kroppen og sansene finner Steiner signaler som, i følge ham selv, kommer fra en helt annet virkelighet, og det er dem han er opptatt av.

Steiner vil bruke opplevelsene sine til å sprengje det materialistiske verdensbildet. Slik sett har han mye til felles med de andre spiritualistiske bevegelsene som oppsto på 1800-tallet, for eksempel teosofien og spiritismen. I min egen tekst har jeg i liten grad sammenlignet Steiners aktivitet med aktiviteten til disse bevegelsene. Det ville ha blitt en helt egen undersøkelse. Likevel har jeg en følelse av hva som ville ha blitt resultatet av en slik undersøkelse. Den ville sannsynligvis ha vist at det som skiller Steiner fra disse bevegelsene er hans idealer om vitenskapelighet. Steiner angriper naturvitenskapens

verdensbilde, men ikke naturvitenskapens idealer om nøyaktighet, redelighet og etterprøvbarhet.

Steiners posisjon, slik han selv fremstiller den, ligger i krysningspunktet mellom mystikk, spiritualisme, tysk idealisme og naturvitenskap. Han var imot den sensasjonslysten som han følte lå bak mye av spiritismen, den utvendiggjøringen av det åndelige som lå i konsentrasjonen om bankelyder og møbler som beveget seg, og den svekkelse av kritisk bevissthet som lå i det mediumistiske. Han ville noe mer enn å svømme rundt i en følelse av anelsesfull åndelig vellyst, slik han så tendenser til hos enkelte mystisk interesserte blant annet i den teosofiske bevegelsen. Hans prosjekt var å bygge opp en vitenskap om det han kalte det oversanselige. Oppmerksomheten skulle vendes mot de samme dimensjonene av tilværelsen som teosofene og spiritistene var opptatt av, men midlene til å kartlegge disse dimensjonene skulle være en helt annen. De skulle hentes blant annet fra naturforskernes arbeidsmåter. Først og fremst fra den goetheanistiske naturforskerens arbeidsmåte.

Kanskje lyktes han ikke spesielt godt i dette prosjektet. Kanskje gikk han for fort frem. Kanskje han burde ha studert filosofi og vitenskapsteori litt grundigere før han satte i gang med sine fortellinger om det oversanselige. Men som eksperiment er prosjektet hans dristig. Som eksperiment fortjener det kanskje vår oppmerksomhet.

....men det kreves kanskje litt tålmodighet for å se det...

LITTERATURLISTE.

Årstallene henviser til utgivelsesåret til de utgavene av bøkene på lista som jeg har brukt,

BARDOUW, JEFFREY, 1987, Goethe and Helmholtz: Science and Sensation, i AMRINE, FREDERICK, ZUCKER, FRANCIS J, WHEELER, HARWEY, (Ed.) Goethe and the sciences. A Reappraisal, Dordrecht,

Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe, Dornach 1983;(79-80)

Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe, Dornach 1984;(85-86)

BURTT, EDWIN ARTHUR, 1925, The metaphysical foundation of modern physical science, London,

GERMANN, DIETRICH DR, Die Promotion Rudolf Steiners in Rostock am 26.XI/1891 und seine Bemühungen um die Venia Legendi für Philosophie an der Universität Jena, Kopi av upublisert forskningsrapport, kan fåes tilsendt ved forspørrel fra Rudolf Steiner Nachlassverwaltung, CH 4143 Dornach,

HAPPOLD, F.C, 1975, Mysticism, Hartmondsworth,

HARTVEIT, KARL Milton, 1988, Den okkulte løsning, Oslo,

HECKER, JUTTA, 1988, Rudolf Steiner in Weimar, Dornach,

HEGGE, HJALMAR, 1987, Theory of science in the light of Goethes science of nature, i AMRINE, FREDERICK, ZUCKER, FRANCIS J, WHEELER, HARWEY, (Ed.) Goethe and the sciences. A Reappraisal, Dordrecht,

KANT, IMMANUEL, 1985, Kritik der reinen Vernunft, Reclamutg, Stuttgart,

KUHN, DOROTHEA, 1987, Goethes relationship to the Theories of Development of his Time, i AMRINE, FREDERICK, ZUCKER, FRANCIS J, WHEELER, HARWEY, (Ed.) Goethe and the sciences. A Reappraisal, Dordrecht,

LENOIR, TIMOTHY, 1987, The Eternal Laws of Form: Morphotypes and the Conditions of Existence in Goethes Biological Thought, i AMRINE, FREDERICK, ZUCKER, FRANCIS J, WHEELER, HARWEY, (Ed.) Goethe and the sciences. A Reappraisal, Dordrecht,

LINDENBERG, CHRISTOPH, 1988, Rudolf Steiner. Eine Chronik. Stuttgart,

MARCUS, AAGE, 1953, Mystik. København,

MASON, STEPHEN F., 1962, A history of the sciences. New York,

MASUR, Gerhard, 1965, Propheten von Gestern. Freiburg,

RUDOLPH, ALWIN ALFRED og MÜCKE JOHANNA, 1979, Erinnerungen an Rudolf Steiner und seine Wirksamkeit an der Arbeiterbildungsschule in Berlin 1899-1904. Basel,

STEINER, RUDOLF, 1951, Teosofi. Oslo,

STEINER, RUDOLF, 1958, Veröffentlichungen aus dem literarischen Frühwerk. Band V. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1960, Die Mystik im Aufgang des neuzeitlichen Geisteslebens und ihr Verhältnis zur modernen Weltanschauung. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1961, Metodische Grundlagen der Anthroposophie. Gesammelte Aufsätze zur Philosophie, Naturwissenschaft, Ästhetik und Seelenkunde 1884-1901. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1961 b, Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1963, Friedrich Nietzsche - Ein Kämpfer gegen seine Zeit. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1978, Einzig mögliche Kritik der atomistischen Begriffe. I Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe 63:5-10. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1979, Goethes Weltanschauung. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1980, Grundlinien einer Erkenntnistheorie der Goetheschen Weltanschauung mit besonderer Rücksicht auf Schiller. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1980 b, Wahrheit und Wissenschaft. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1985, Briefe, Band I. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1985 b, Die Philosophie der Freiheit. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1986, Mein Lebensgang. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1987 a, Briefe, Band II. Dornach,

STEINER, RUDOLF, 1987 b, Einleitungen zu Goethes naturwissenschaftlichen Schriften. Dornach,

The encyclopedia of philosophy. Bind 1-8. New York 1972,

WEHR, GERHARD, 1987, Rudolf Steiner. München,